

General-potpukovnik avijacije
Rade SUŠA

RAZVOJ VAZDUHOPLOVNO-TEORIJSKE MISLI I DOKTRINE UPOTREBE RV I PVO U OPŠTENARODNOJ ODBRANI

Dati odgovore na mnoga pitanja i probleme koje postavlja ratna praksa i stalno rastući trend novih sistema oružja Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane bio je i ostao glavni zadatak vojne teorije uopšte, a vazduhoplovne teorije posebno. Svakako kvalitetno novo ili usavršeno borbeno sredstvo uslovljava preispitivanje utvrđenih i dotada važećih teorija i načela u svim oblastima ratne veštine. Stare teorije, shvatanja, ratna praksa i iskustva ustupili su mesto novim pogledima, novim rešenjima i iskustvima.

Pojava aviona i tenkova u prvom svetskom ratu i njihov razvoj do drugog svetskog rata predstavljala je novi kvalitet u sistemima oružja, sa novim i do tada ne samo nepoznatim već i neslućenim varenim i manevarskim svojstvima i mogućnostima. To je unelo pravu revoluciju u sva područja teorije i prakse ratne veštine. Stvorene su nove, manje ili više, originalne vojne i vazduhoplovne doktrine, koje su, svaka na svoj način, davale odgovore na pitanja uloge, namene, upotrebe i uticaja novih borbenih sredstava, odnosno ratnog vazduhoplovstva, na fizionomiju ratnih dejstava u drugom svetskom ratu. Ratna praksa drugog svetskog rata dala je ocenu valjanosti vladajućih vazduhoplovnih doktrina i potvrdila u njima ono što je bilo korisno i realno, odnosno u skladu sa mogućnostima sistema oružja i karakteristikama ratnih dejstava. Istovremeno, ona je opovrgla ekstremne stavove i vazduhoplovne teorije koje su tom, po svemu novom vidu oružanih snaga, proricale odlučujuću ulogu i odlučujući uticaj na ishod rata. Tačno je ako konstatujemo da je iskustvo iz drugog svetskog rata negiralo i ujedno raspršilo sve iluzije o ratnom vazduhoplovstvu kao glavnom vidu oružanih snaga i, nezavisno od do-

prinosa ratnom naporu, o njegovom odlučujućem udelu u pobedi. Ne treba posebno naglašavati, ali treba zapaziti da su neka snažna i razvijena ratna vazduhoplovstva u drugom svetskom ratu bila uništena ili razbijena, dok su istovremeno neka, iako manja i brojno slabija, ne samo izdržala već i dala značajan doprinos pobedi.

Proučavanja iskustava iz drugog svetskog rata ukazuju da su izdržale probu i pokazale vitalnost one vazduhoplovne doktrine i teorije koje su bile čvrsto »vezane za zemlju« i koje su ulogu i zadatke ratnog vazduhoplovstva bazirale na vlastitim, ali za to vreme realnim mogućnostima oružanih snaga u celini i, posebno, na tadašnjem kvalitetu i mogućnostima vazduhoplovne ratne tehnike. To je prvo kapitalno iskustvo vredno izuzetne pažnje. Posmatrano samo sa stanovišta vojne i vazduhoplovne teorije, može se konstatovati da je doprinos ratnog vazduhoplovstva u svakoj operaciji i u ratu u celini bio utoliko veći, a uslovi za njegovu efikasnu upotrebu u borbi povoljniji i realniji, ukoliko su se dejstva ratnog vazduhoplovstva više uklapala i ugrađivala u jedinstven sistem borbe oružanih snaga u celini i odvijala u tesnom sadejstvu sa drugim vidovima oružanih snaga, u prvom redu sa kopnenom vojskom kao glavnim nosiocem borbenih dejstava u drugom svetskom ratu. Takva ratna vazduhoplovstva su izdržala i, nezavisno od prolaznih neuspeha i kriza čak i većih razmera, obezbedila narastanje snaga, kontinuitet borbenih dejstava i davala značajan doprinos za sve vreme rata. To je drugo iskustvo od izuzetnog značaja. Suprotno tome, ona ratna vazduhoplovstva koja su svoju borbenu izgradnju, ulogu i upotrebu bazirala isključivo na kopiranju tuđih vazduhoplovnih doktrina, teorija i iskustava (slučaj vazduhoplovstva bivše jugoslovenske vojske) doživela su poraz u prvom ratnom sudaru. To je logično, jer te doktrine i teorije jednostavno nisu bile ni realne, niti su se mogle primeniti u našim uslovima.

Otuda se naša vazduhoplovno-teorijska misao vrlo pažljivo i ozbiljno odnosi prema nekim iskustvima iz drugog svetskog rata, po kojima mala ratna vazduhoplovstva, kao po pravilu, doživljavaju poraz ili pak ratna vazduhoplovstva sa relativno snažnom, ali avijacijom slabijeg kvaliteta, koja nemaju uslova potrebnih za ozbiljniji uspeh u borbi. Takvo rezonovanje je ne samo jednostrano već i netačno, jer dato iskustvo uzima kao gotove činjenice, bez objektivne i naučne analize brojnih faktora koji su ga uslovili. Nećemo mnogo pogrešiti ako konstatujemo da male avijacije u drugom svetskom ratu nisu doživlele poraz zato što su bile male, a niti su ratna vazduhoplovstva relativno snažna ali opremljena avijacijom slabijeg kvaliteta imala krupnih neuspeha zbog toga, već da je osnovni razlog poraza jednih i promašaja drugih ležao u lošoj borbenoj izgradnji i

pripremi, i nerealnim i neadekvatnim zadacima koji su im postavljeni. Zato je od prvostepenog značaja odnos prema iskustvu drugih u koncipiranju i izgradnji vlastite vazduhoplovno-teorijske misli i doktrine Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane.

Analiza uspeha ili neuspeha pojedinih ratnih vazduhoplovstava u dosadašnjim ratovima — drugom svetskom ratu i lokalnim sukobima posle njega — ističe imperativ i potrebu razvoja i izgradnje vlastite vazduhoplovno-teorijske misli, koja će bazirati na pozitivnom i, sa stanovišta naše doktrine, prihvatljivom iskustvu stranih ratnih vazduhoplovstava, dostignućima i ostvarenjima na području razvoja savremene ratne tehnike ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane i realnoj oceni njenog uticaja na fizionomiju i bitne karakteristike ratnih dejstava. Pri tome ona, pre svega, mora biti čvrsto oslonjena na našu koncepciju opštenarodnog odbrambenog rata i da se uklapa u naše uslove i materijalne resurse i mogućnosti. Zato tuđa iskustva prihvatamo samo u korelaciji suštinskih doktrinarnih stavova koji izviru iz naše vojne doktrine.

Često se postavlja pitanje da li, s obzirom na niz opštevažećih zakonitosti, kad je reč o Ratnom vazduhoplovstvu i protivvazdušnoj odbrani, imamo vlastitu vazduhoplovno-teorijsku misao i u kom stepenu je ona originalna i može biti originalna. Ne ulazeći u sve aspekte ovog pitanja, treba istaći da naša vazduhoplovna teorija postoji i da se razvija, ali da ne može, a i ne treba u svemu da bude originalna. Međutim, treba naglasiti i istaći da to obavezno mora biti u osnovnim pitanjima doktrine Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane. To su, pre svega, pitanja i problemi koji se odnose na ulogu i mesto Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane u strategiji oružane borbe, na njegovu upotrebu u raznim varijantama ratnih dejstava i oblicima oružane borbe, na taktička dejstva manjih i većih sastava avijacije i protivvazdušne odbrane, na izbor sistema oružja, organizaciju i borbenu pripremu, organizaciju sistema komandovanja, kao i na čitav splet izgradnje unutrašnjih, u prvom redu međuljudskih odnosa u Ratnom vazduhoplovstvu i protivvazdušnoj odbrani. Razume se da to nije i ne može biti sve, jer bi usmerenija i detaljnija analiza datog problema, verovatno, ukazala da bi se moglo naći još područja i pitanja iz oblasti borbene izgradnje i upotrebe Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane u kojima je vlastiti pristup moguć i potreban. To je predmet istraživanja naše vazduhoplovne teorije i prakse. Međutim, bilo bi nesvrishodno i štetno, čak i višestruko štetno, ako ne bismo prihvatili kao svoja potvrđena iskustva i spoznaje drugih u oblastima gde se ona pojavljuju kao univerzalna zakonitost, norma ili pravilo. To se, pre svega, od-

nosi na teoriju i veštinu letenja i pravila letenja, na eksploataciju aviona i vazduhoplovne opreme, raketnih i elektronskih sredstava i drugih tehničkih uređaja za koje važe opšti zakoni, norme i pravila koja su jednaka za sve i moraju se, pre svega, u eksploataciji i upotrebi dobro poznavati, a zatim i striktno primenjivati u praksi. U praksi borbene izgradnje našeg Ratnog vazduhoplovstva i protiv-vazdušne odbrane to se do sada ne jednom potvrdilo.

Vazduhoplovnu teorijsku misao i vlastitu doktrinu počeli smo da razvijamo još od prvih dejstava naše avijacije u toku narodno-oslobodilačkog rata, a naročito intenzivno od 1948. godine pa nadalje.

Iskustva vazduhoplovstva bivše jugoslovenske vojske bila su od male koristi, osim u uskoj vazduhoplovnostručnoj oblasti — pošto bivše vazduhoplovstvo nije ni imalo određenu, dobro prostudiranu i razrađenu vazduhoplovnu doktrinu, realnu i primenjivu u našim uslovima. Takođe, doktrina i ratna praksa drugih, ako bismo je u svemu sledili, mogla je da nas uputi u pogrešnom pravcu, Otuda se naša teorijska misao od prvih posleratnih dana oslanjala, pre svega, na doktrinu, strategijsku misao i bogata iskustva našeg narodnooslobodilačkog rata. Tako se ona postepeno ali sasvim sigurno uklapala u jedinstvenu doktrinu opštenarodnog odbrambenog rata i njegovu vojnu doktrinu, definišući i razvijajući vazduhoplovnu teoriju čvrsto vezanu za našu zemlju, naše oružane snage, pozitivno u našim tradicijama i naše realne materijalne i druge uslove i potrebe.

U području upotrebe snaga naša vazduhoplovno-teorijska misao se, u prvom redu, oslanja na suštinske stavove naše strategije oružane borbe, koji se, u najgrubljim crtama, mogu svesti na sledeće:

— da je borba za vazdušni prostor sa stanovišta opšte strategije oružane borbe vrlo značajna i da dejstva u vazduhu predstavljaju integralni deo borbe oružanih snaga;

— da će se odlučujuća dejstva protiv agresora voditi na kopnu i kopnenim snagama, i

— da svi delovi oružanih snaga, pa prema tome i Ratno vazduhoplovstvo i protivvazdušna odbrana, moraju sadejstvovati kopnenim snagama i raditi u njihovu korist.

Naša vojna, pa i vazduhoplovna doktrina, prema tome, polazi od stava da će opšti odnos snaga na ratištu biti uslovljen, pored ostalog, i situacijom u vazdušnom prostoru i našom sposobnošću za njegovu kontrolu. Ali, istovremeno smatra da vazdušni prostor ne može imati odlučujući uticaj na ishod ratnih dejstava, te traži i iznalazi rešenja u primeni odgovarajućih oblika oružane borbe kojima nadmoćnost

agresora u vazдушnom prostoru može biti neutralisana ili svedena u podnošljive okvire. Oblici oružane borbe u našoj teoriji su najadekvatniji izraz stanja strategijskog odnosa snaga, koji u sebi odražavaju istovremeno ulogu, značaj i uticaj komponente vazdušnog prostora u ratu i borbenim dejstvima, a zasnovani su na naučnim pretpostavkama o mestu, ulozi i značaju tehničkog faktora u celini, pa i u borbi za kontrolu vazdušnog prostora u savremenim ratnim dejstvima.

Svaki oblik oružane borbe (forntalni, kombinovani ili partizanski), u skladu sa opštim zakonitostima i međusobnim uticajima bitnih komponenti ratnih dejstava, odnosi se i na sasvim određen način, prema problemu borbe za vazdušni prostor i prevlast u njemu. Zato se stanje borbe za vazdušni prostor u bilo kom obliku oružane borbe izražava na poseban način. U jednom se ispoljava bitan uticaj, dok je u drugom taj uticaj izražen manje ili više, ali ne uslovljava ishod borbenih dejstava. Zato naša vazduhoplovna doktrina odbacuje sve načine upotrebe i dejstava Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane u borbi za vazdušni prostor koji protivreče realnom odnosu snaga i nisu u uskoj povezanosti sa dominantnim oblikom borbe koji u datoj situaciji primenjuju oružane snage u celini. Zbog toga je naša vazduhoplovno-teorijska misao usmerena da istražuje samo realno, najefikasnije i u isto vreme najekonomičnije iskorišćenje raspoloživih snaga i sredstava za sve moguće varijante agresije na našu zemlju.

Naša teorija pridaje izuzetan značaj upotrebi i angažovanju snaga po mestu, vremenu i cilju, njihovom grupisanju na težištu borbenih dejstava oružanih snaga na ratištu i visokoj manevarskoj sposobnosti svih komponenti, u prvom redu avijacije, za prenošenje težišta dejstava sa jednog dela ratišta na drugi i sa jednog zadatka na drugi, naravno u skladu sa težišnim angažovanjem i zadacima drugih vidova oružanih snaga, u prvom redu kopnenih snaga. Naša vazduhoplovna teorija ne prihvata upotrebu snaga naše avijacije na više pravaca i više zadataka istovremeno, kao i njihovo angažovanje u borbi na onim zadacima koje drugi vidovi i rodovi oružanih snaga mogu samostalno uspešno da rešavaju. To je okvir u kome naša vazduhoplovna teorija istražuje i definiše najpovoljnije uslove i situacije za racionalnu, ekonomičnu i, istovremeno, najefikasniju upotrebu snaga u opštenarodnom odbrambenom ratu.

Ne bismo bili realni ako ne bismo prihvatili činjenicu da će eventualni budući rat biti i težak i surov i totalan u svim dimenzijama prostora i da će ga karakterisati veliki dinamizam, razaranja, po-

većani gubici u ljudstvu i borbenoj tehnici, brze i iznenadne promene u odnosu snaga u borbi i izrazito velika naprezanja ljudi i materijala. To je zakonitost koja proističe iz dubokih, a može se reći i korenitih promena u kvantitetu i kvalitetu sistema oružja razvijenih u poslednje tri decenije i kojim danas raspolažu oružane snage gotovo svih zemalja sveta. Trend razvoja u budućnosti će, sasvim sigurno, ići uzlaznom linijom i u kvantitetu, a osobito u kvalitetu borbenih sredstava, što će ratna dejstva činiti još težim i složenijim.

Polazeći od toga, naša vazduhoplovno-teorijska misao pridaje izuzetan značaj izboru sistema oružja i žilavosti baziranja avijacije i ostalih borbenih sistema Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane u borbi, i to smatra jednim od odlučujućih faktora za očuvanje operativne sposobnosti RV i PVO u svakoj borbenoj situaciji. U tom smislu ona istražuje i definiše sistem uređaja i pripreme teritorije, obim, sadržaj i kvalitet fortifikacijskog uređaja aerodroma i borbenih položaja za sve sisteme oružja, sistem mera i postupaka neposredne protivvazdušne odbrane borbenih sastava, a sve u cilju maksimalne zaštite ljudstva i borbene tehnike, i očuvanja njihove sposobnosti za borbu u uslovima vrlo intenzivnog dejstva protivničke avijacije i drugih sistema oružja za dejstva iz vazduha.

Oslanjajući se na univerzalnu i kroz istoriju više puta potvrđenu istinu da je »svim revolucionarnim ratovima (a rat koji ćemo mi, eventualno, voditi može biti samo takav) zajedničko to da je moralna snaga naroda i vojske bila glavno oružje« i da je »moralno-politička motivisanost ljudstva najvažnija strategijska pretpostavka za vođenje svenarodnog revolucionarnog rata«. Zbog toga naša vazduhoplovno-teorijska misao, kod celokupnog starešinskog i boračkog sastava Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane, izuzetan, odnosno odlučujući značaj pridaje moralno-političkoj pripremi, motivisanosti, moralnoj čvrstini, negovanju i razvijanju zdravih međuljudskih odnosa u duhu tradicija Narodnooslobodilačke vojske i moralnih vrednosti zasnovanih na socijalističkom samoupravljanju na unutrašnjem, odnosno politici nesvrstavanja na međunarodnom planu. Na to gledamo kao na glavni izvor naše snage i kao uslov izdržljivosti, odlučnosti i inicijative da se svaki zadatak u borbi izvrši do kraja i uspešno.

U centru pažnje naše teorije, prakse i stavova je čovek, a osobito pilot i pripadnik artiljerijsko-raketnih jedinica protivvazdušne odbrane. Glavna i odlučujuća borbena snaga Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane su oni koji rukuju osnovnom borbenom tehnikom. Zato naša teorija izuzetnu pažnju poklanja opredeljivanju kriterija u definisanju njihove uloge i razradi programa i

standarda za njihovo osposobljavanje za savremene ratne uslove i borbena dejstva. Time naša doktrina, i na njoj zasnovana vazduhoplovna teorija, ne potcenjuje, niti umanjuje ulogu i značaj kvaliteta borbene tehnike u savremenim ratnim dejstvima. Naprotiv, teorija istražuje i definiše najbolje i najefikasnije sisteme oružja za Ratno vazduhoplovstvo i protivvazдушnu odbranu, koji će odgovarati opštim, a posebno specifičnim karakteristikama i uslovima ratnih dejstava u koncepciji opštenarodne odbrane i na našem, jugoslovenskom ratištu, sa svim njegovim strategijsko-operativnim, geografskim, orografskim, klimatskim i drugim osobenostima.

Naša doktrina zahteva da Ratno vazduhoplovstvo i protivvazдушna odbrana bude opremljeno borbenom tehnikom vrhunskih kvaliteta, uz istovremenu sposobnost da iskoristi i celokupni vazduhoplovni potencijal zemlje. Ona razrađuje i definiše teorijske osnove za upotrebu svake vrste borbene tehnike, u skladu sa njihovim realnim taktičkim mogućnostima u borbi, tako da se do maksimuma iskoriste sve njihove osobine i vatreni kapaciteti u objektivno realnim borbennim uslovima. Naša vazduhoplovno-teorijska misao negira, odnosno ne prihvata stavove i ne traži da se na isti način upotrebljavaju spori i brzi avioni i druga borbena sredstva različitih taktičko-tehničkih svojstava i mogućnosti. U odnosu čovek—tehnika naša vazduhoplovna teorija daje primat čoveku, ali i insistira da borbena i taktička svojstva raspoložive borbene tehnike moraju biti iskorišćena u borbi do krajnjih granica i mogućnosti.

Eventualni budući rat biće težak i surov u svim dimenzijama prostora, osobito u onom delu koji se odnosi na borbu u vazдушnom prostoru. Zbog toga se, pored visokih moralno-političkih kvaliteta, zahteva izvanredna stručna i taktička osposobljenost i izvežbanost sastava Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane. Izuzetan značaj ima efikasna vatra borbenih sredstava, aktivnost snaga i vanredna fizička kondicija ljudstva. To se traži upravo zato da bi raspoloživa tehnika bila najoptimalnije i najefikasnije iskorišćena i da se kvalitetom ljudskog faktora uspostavi ravnoteža u borbi, naročito tamo gde to ne budemo u stanju da učinimo kvalitetom raspoložive borbene tehnike. U tom pravcu usmereno je težište razvoja naše teorijske misli i eksperimentalnih istraživanja u praksi obuke i vaspitanja u borbenim sastavima. To znači da razvoj doktrine i vazduhoplovne teorijske misli, osobito u oblasti taktike, nije i ne može biti kabinetski posao, već se oslanja na aktivno angažovanje i učešće svih komandi, štabova i celokupnog starešinskog i boračkog sastava, koji je, ujedno, najaktivniji i najodgovorniji faktor za njeno stvaranje, razvoj i realizaciju u praksi.

Zahvaljujući takvom stavu i odnosu, naše Ratno vazduhoplovstvo i protivvazdušna odbrana ima danas jasno i precizno razrađenu doktrinu upotrebe, a na bazi nje borbena pravila rodova i službi, savremene programe obuke i adekvatno organizovanu i usmerenu nastavu u svim jedinicama i ustanovama.

Naša vazduhoplovno-teorijska misao ni ubuduće ne sme da dozvoli stagnaciju niti da i za jedan momenat bude zadovoljna ostvarenim; ona se kroz ceo posleratni period stalno suočavala sa novim i, po pravilu, sve težim problemima. Na njen razvoj su uvek uticale česte promene u kvalitetu borbene tehnike od kojih su neke bile i vrlo značajne, što je zahtevalo stalno preispitivanje utvrđenih stavova i i rešenja, kako u oblasti teorije tako i posebno u njenoj praktičnoj primeni. Nove spoznaje i naučna otkrića u oblasti atomistike, elektronike, automatike, infracrvene i laserske tehnike i tehnologije, kako u bližoj tako i u daljoj perspektivi, unosiće česte pa i kvalitetno nove promene u sistem oružja Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane. To će pred našu vazduhoplovno-teorijsku misao postavljati nove zadatke, tražiti nove teorijske analize i eksperimentalna istraživanja. Zato se ne smemo zanositi iluzijama i misliti da smo sve zauvek definitivno rešili. Naša znanja i praktična rešenja moraju stalno ići ukorak sa svim onim što se događa na planu razvoja borbene tehnike i u svetu uopšte. To moramo trajno, uporno i sistematski ispitivati i istraživati, i tome prilagođavati teoriju i praksu borbene izgradnje i pripreme našeg vida oružanih snaga.